

POMAZANIE (146) *sb n*

o *jasne*; -ma- (129), -mã- (3); -mã- *BudBib*; -ma- : -mã- *SkarŻyw* (5:2); -za- (130), -zã- (2); -za- : -zã- *KrowObr* (14:1), *KuczbKat* (5:1); -é (7), -e (2); -é : -e *BiałKat* (1:2).

sg *N* pomazanié (49); -é (6), -e (1), -(e) (42). \diamond *G* pomazaniã (44); -ã (43), -(a) (1). \diamond *D* pomazaniu (3). \diamond *A* pomazanié (27); -é (1), -e (1), -(e) (25). \diamond *N a.* *A* pomazani(e) (1). \diamond *I* pomazaniem (7), pomazaniem (5); -im *KrowObr* (3), *BielKron*, *SkarŻyw* (2); -em *FalZioł*, *RejRozpr*, *ArtKanc*, *PowodPr*; -im : -em *BiałKat* (1:1); ~ -em (1), -(e)m (4). \diamond *L* pomazaniu (9). \diamond *pl N a.* *A* pomazaniã (1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI w.*

I. Rzeczownik od „pomazać” (120) :

1. Pokrycie powierzchni jakąś substancją, zwykle mazistą lub płynną; unctio Vulg, PolAnt, Mącz, Calep, Cn; christis, inunctio Mącz, Cn; perunctio Calep; illitus, litus, suffectio unguentorum, unctura, unctus Cn (72) : Inunctio, Namázanie/ pomázanie. *Mącz* 503b, 52b; *Calep* 794b, [1136]b.

Wyrażenie: »olejkowne pomazanie« (1): *Ampullariae unctioes*, *Oleykowne/ nátarcie/ Pomázanie. Mącz* 8c.

a. Posmarowanie, natarcie jako zabieg leczniczy lub kosmetyczno-higieniczny (7) : Gdy iuż tak pępek będzie obrzezany y zawiązan/ pożyteczna rzecz iest ciało wżitko dziecięcze oleiem z żołądzin pomazać [...]. Za pomazaniem godzi iie dziecię omyć wodą letnią *FalZioł* V 35, I 24a; *Mącz* 6d.

pomazanie czego (1): Złoto mu [mędrzy *Jeżusowi*] dali na wípomożeniye iego vboſtwa/ [...] mirrę dlá dziecinnego ciała pomazaniã. *OpecŻyw* 24v.

pomazanie czego [= czym] (1): Mleka też tego pomazanie/ zęby vzdrawia j czirwonofci oczu y bielmo: oddala *FalZioł* IV 6c.

pomazanie z czego (1): Na drzenie j na każde ſkurczenie żił pomazanie z nich [bobrów] barzo pomaga. *FalZioł* IV 8a.

Szereg: »pomazanie i omywanie« (1): *Acz mogł [Jeżus] iednym ſłowem/ ábo y ſámą wołą człowieká vzdrowić: wżákże chciał też vżyć ku temu rozmáitego ſtworzenia y ceremoniy; błotá/ śliny/ wody/ pomázania y omywania. WujNT* 345.

b. Namaszczenie wymagane przez rytuał lub zwyczaj (60) :

pomazanie czyje [= kto jest pomazany] (1): Chorych pomázanie [Cf Y wezwał [*Chrystus*] dwunaście [apostołów]: y począł iie po dwu rozſłyć [...]. y wyrzucáli wiele czártow/ y wiele chorych oleiem mázáli y vzdrawiáli. *Mur* 6/7-13]. *WujNT Mar* 6 arg.

Wyrażenie: »pomazanie oleju świętego, olejem« (1:1): od rozumu odchodzącego brátá/ pomazaniem oleiu ś. ku pierwżemu zdrowiu [św. *Niceta*] przywiódł. *SkarŻyw* 298; *WujNT Ccccc2*.

a. Przy wyświęcaniu króla, kapłana lub miejsca kultu (10) : *KrowObr* 124; *BibRadz Lev* 8 arg; Po tych *Modlitwach/* ociera mu [przyszłemu królowi] Biſkup mieyćczą pomázania bawełną. *StryjWjaz* D4; Y dla tego *Krolowie* ten miecz biorą z ręku wyżſzego *Kápłaná/* y pomázaniem á ſzátami ná kſztałt *kápłáńki* bywáią ná ten vrząd powyżſzáni. *PowodPr* 44.

Wyrażenia: »olej, maść pomazania« = *oleum unctiois Vulg, PolAnt* (5:1); *Leop Lev* 8/2, 10; *BibRadz Ex* 30/25, *Lev* 8/10, 12; [*Bóg do Mojżesza:*] tym będzieſz mazał dom ſwiadectwá y *Arkę zakoná/*

y ftoł z naczynim iego/ [...] ołtarze ofiárowania y palenia [...]. Synom Izráelłkim powiełz/ iż ten to oley pomázania/ fwięty mi będzie w narodzyech wálznych *BielKron* 33v.

»pomazanie święte« (1): [*Bóg do Mojżesza*:] Z tych rzeczy wczyniłz máśc pomázowania fwiętego máłc ołobną/ obyczáiem áptekárłkiem: A toć będzie máśc pomázania fwiętego [*Oleum unctionis sanctitatis*]. *BibRadz Ex* 30/25.

β. *Przy udzielaniu sakramentów* (42) : *PatKaz III* 139; A batyż tu/ iáko mowiłz? máżęcie tym oleiem? ábyś przes to pomázanie? wziął zupełne grzechow odpufztzenie? *KrowObr* 81v, 81v; *BiałKat* 243v, 366; A wierzyć mamy/ że pomázanie to nie Apołtołowie náleżli/ ále Pan ie rołkazał *KuczbKat* 230, 230.

pomazanie czego [= czym] (1): (*nagł*) Záklinánie trzeciego Oleiu ktory Świętym Báłfámem zowá (-) [...] [*zaklinanie oleju do bierzmowania*:] Zaklinámćie łtworzenie Oleiowe/ [...] ábyś twoie błogoláwienłtwo wyłłá ná then Oley: I dáłeś przes pomázanie tego łtworzenia otzyścienie dułzne y ćielełne. *KrowObr* 84.

W połączeniach szeregowych będących wyliczeniem sakramentów [zawsze: ostatnie (a. ostateczne) pomazanie] (4): *OpecŻyw* 178v; Marya Szwyátołzczy kofzczyelne włwym zyuoczye przyymouala ktore łá krzełth pothwyerdzenye czyalo boze. pokuta, malzenłtwo, ołtathnye pomazanye a łzwyáczenye kaplanłkye *PatKaz III* 135; *WujJud* 26; *LatHar* ++8v.

Wyrażenie: »pomazanie olejem świętym (a. poświęconym), oleju (świętego), krzyżma, olejne« [*w tym: oleju abo krzyżma* (1)] [*szyk 6:4*] (6:3:1:1): I co tu inłzego ná krzćiech łwoich okázuićie/ kiedy niewinne dziatki krzćicie/ á thym łmrodliwym oleiem łmáruiećie/ iedno iż wy/ [...] dułacie themu łmrodliwemu pomázaniu oleynemu/ ktoremu dułzne y ćielełne błogoláwienłtwo y zbáwienie przywłáłtzaćie *KrowObr* 82v, 81v [2 r.]; *BiałKat* 386v *żp*; *SkarJedn* 347; prołł aby mu przenałwićy Sákrament podány był: ktory z wielką pokorą y wyznánim Kátholickim [...] przyiáł y pomázanie oleiu S. wziáwłzy/ duchá Pánu Bogu oddáł *SkarŻyw* 203, 278; *LatHar* 648, 678; *WujNT* 795.

Zestawienie: »ostatnie (a. ostateczn(i)e), połednie pomazanie; łwiátość pomazania chorych« [*szyk 22:4*] (24:1:1): *OpecŻyw* 178v; *PatKaz III* 138v; Ná drugim ołádzieniu rozbieráli thez drugie ártkyuły/ zwłáłzczá o młzy/ iż też ielł zá iedną łwiátość kołcielną/ o łpowiedzy o pokućie y chorych oleiu co zowá połednie pomázanie *BielKron* 236; *KuczbKat* 230 [2 r.]; Przeto łtárfzy Oycowie náłzy ten Sákramé^{nt} łwiátołciá pomázania chorych/ y łwiátołciá zchodzącyeh z tego łwiátá/ zowá. *WujJud* 161, 160v [2 r.], 199v, Nnv; *KarnNap* E4 *żp*; Pomázanie ołtátnie Oleiu S. kłáda ná vmárlę/ y tego Sákramentu nád łamym bezdułznym ćiáłem wzywáią. To ielł błáđ *SkarJedn* 347; *LatHar* 347 *marg*, 641, 678 [2 r.]; *WujNT* 148, 795 [2 r.], Bbbbbbb4. *Cf W połączeniach szeregowych, Szereg.*

Szereg: »ostatnie (a. ostateczne) pomazanie albo (to jest) olej święty« [*szyk 1:1*] (2): [*król afrykański Belul i jego poddani*] Ołtátniego pomázania/ to ielł Oleiá fwiętego nie przyimuiá *BielKron* 462; *LatHar* Aaa7v.

γ. *Przy podejmowaniu godnego gościa (tu: Jezusa)* (2) : przebiwłzy áłábáłtr/ wyláá (oleiek) ná głowę iego. (*marg*) Pomázanie. (-) *LatHar* 704.

pomazanie czyje [= *kto jest pomazany*] (1): przyştąpiła k niemu niewiałta/ máiąca álábáštrowy łoiek oleyku drogiego/ y wylała ná głowę iego/ zá łtołem siedzącego, (*marg*) Páńskie pomázanie przed śmiercią. (-) *LatHar* 689.

đ. *Przy przygotowywaniu zwłok do pogrzebu* [czego] (3) :

Wyrażenie: »pomazanie ciała« (3): *OpecŻyw* 154; [*Trzej królowie mówili*:] A iłz ná on čás do iego połługi przybyć nie będziem mogli/ zołstawmy Mirrhę ná pogrzeb iego/ y ná pomázanie S. ciála iego. *SkarŻyw* 28; *LatHar* 704.

2. *W religii mojżeszowej i chrześcijańskiej: z woli boskiej wyróżnienie kogoś, powołanie do pełnienia wysokiej godności przez ceremonię namaszczenia; unctio Vulg, PolAnt (47) : PatKaz III 131v; To iełt od pomázania rok [Saul] był krolem nie wziętym/ aż do tego czáfu kiedy go znowu Sámuel ná fejmie opowiedział* *BudBib* I 154d *marg*; Aliści zaś potym rychło/ w kilká niedziel/ iákoby dopiero ná krolełtwo/ przez lofy y pomázanie był wftáwiony [Saul]/ á tak też iáko łie prętko Krolem vrodził/ y iáko potym rychło krolem pozdrowion był/ tak też zaś prętko krolełtwá połtrádał. *CzechRozm* 140; *CzechEp* 310.

pomazanie czyje [= *kto jest pomazany*] [*w tym: G sb i pron (4), pron poss (1)*] (5): Toć iełt pomázanie Aaroná y łynow iego z ofiar zápalonych Pánu/ od dnia onego w ktory ie łobie wezwał ná vrząd kápłáńłki. *BibRadz Lev* 7/35, I 61a *marg*; *BielKron* 63, 63v; *CzechRozm* 140v.

pomazanie czyje [= *przez kogo*] (1): *CzechEp* 385 *cf* »potwierdzenie i pomazanie«.

Wyrażenia: »pomazanie kapłana, na kapłaństwo« (1:1): Pomázanie ná Kápłáńłtwo. *BielKron* LIII2, 33v *marg*.

»pomazanie na krolełtwo, na stolec krolewski« (6:1): Gdy [*poseł*] przyiechał do Rzymá/ połelłtwo powiedział profząc od wielkiego K. Mołkiewłkie⁸⁰/ áby mu Papież/ tudziełz y Cefarz dali Tytuł y pomázanie ná Krolełtwo Mołkiewłkie *BielKron* 436v, 63v, 64, 299v, 429v, 436v; *CzechRozm* 140v.

»pomazanie święte« (1): iłz przez świętość pomázania świętego/ które od Kápłaná Król bierze/ tych rzeczy dołtawa/ łercá nowego/ przez które odmienia łye w człowieká inłzego: [...] *OrzQuin* V v.

»wnętrzne pomazanie« (1): Ku wietłzýy świętobliwołci pomázuią Kápłaná oleiem świętym/ bo tak Pan Bóg rołkazał [...]. Ma go tedy to pomázanie nápominać/ iłz wnetrznym pomázaniem iełt od Duchá święthého pomázan ná vrząd wielkich táiemnic Bożych *BiałKat* 366.

Szeregi: »pomazanie i połświęcenie« (1): Iełtem pomázany kápłan/ przyięłem pomázanie y połświęcenie od Biskupá. *ReszPrz* 46.

»potwierdzenie i pomazanie« (1): żeby iemu [*papieżowi*] káždy przyłięł obedyencyą/ połłulzeńłtwo: y bez iego potwierdzenia y pomázania/ nie ważył łie być áni Krolem/ áni Cefárzem. *CzechEp* 385.

Przen (27) :

a) *O Chrystusie* (7) : z ktorego [*Psalmu* 45] też wiele rzeczy Piłarz łiłtu do Hebreow káp: 1. v 8. przyczyta Pánu náłzemu Iezufowi/ á zwłázczá łtołicę krolewłką/ práwie Bołką/ y pomázanie obfite zacne y nád włzyłłtki Krole pomázáńce Boże nie rowno łpániáłłze. *CzechRozm* 178, 22v.

pomazanie czyje (2): tedybym dopiero z nimi do Mefyafzá przyştąpił: [...] żeby mi to pokazáli [...] coby zá znáki miály być przyşticia iego. Potym iákie miáło być kroleństwo iego: iákie pomázanie: iáki rząd y poştępki: iáki żywot y dokończenie. *CzechRozm* 70, 36.

W połączeniach szeregowych (4): *CzechRozm* 36; iż ponieważ tego Iezufá Chrıstufá lyná Bożego boństwo to/ ktore w tym zápieczętowaníu/ poświęceniú/ y pomázaniu/ záwińnęło/ ze wśelką zwierzchnościá ná niebie y ná ziemi/ od lámego Bogá oycá ieft/ [...] przetoż [...] *CzechEp* 217, 217 [2 r.].

Wyrażenia: »pomazanie na kroleństwo« (1): dlá ktoreyby [przyczyny] to iego pomázanie ná kroleństwo/ łtolicá iego/ y wywyższenie nád Anioły/ trwałe y wieczne miáło być *CzechRozm* 36.

»pomazanie olejem radości« (1): ktoremu wśytkie rzeczy poddáne łą od oycá/ y zwierzchność wśytká ná niebie y ná ziemi [...] y łąd y żywot y pomázanie oleiem rádości nád towarzysze [...] przeto iż go óciec zápieczętował/ poświęcił y poştął ná świat *CzechEp* 217.

b) *O darze łaski bycia chrześcijaninem* (20): Ieśliże to ták ieft/ iż ludzie od mázania wáłzego/ biorzą zbáwienie/ tedyć ono łwiádeństwo Duchá łwiętego/ ieft fáłszywe/ ktore Ian łwięty nápiśál/ mowiac do wiernych. Iż wy pomázanie macie/ od łwięte^{go} onego [1.*Ioann* 2/20]. A flyżyfz tu/ od kogo máią wybráni Boży pomázanie? *KrowObr* 84v; *Leop* 1.*Ioann* 2/20, 27; *BiałKat* 243v; *CzechEp* 125; *LatHar* 560; iż y łam [Chrystus] Duchem ł. był pomázany/ y łáfkę pomázania rozlewa ná członki łwe Chřeścijány. *WujNT* 444, 1.*Ioann* 2/20, 27 [2 r.].

pomazanie czyje [= przez kogo] [w tym: *G sb i pron* (3), *pron poss* (1)] (4): *Leop Ioann* 2/27; ále Duch Boży poruśza łerce/ y piśze w toż łerce łáfká á pomázaniem łwoim *RejPosRozpr* c. Cf »Ducha łwiętego pomazanie«.

Wyrażenia: »Ducha łwiętego, Duchem łwiętym pomazanie« [szyk 2:1] (2:1): ktore mázanie [olejem w *Starym Zakonie*] zwierzchnie/ nic inźzego nieznámionowáło iedno wnąthrzne pomázanie Duchem łwiętym/ ktorego nam Kryřtus męką y łmierciá łwoią/ záłłuzyl/ y zesłál. *KrowObr* 85, 171; *CzechRozm* 259v.

»duchowne, wnąthrzne pomazanie« (2:2): Izałz Pan Kryřtus Syn Boży rośkazał/ kiedy oleie krzćić/ albo iáko wy mowicie/ łwięćić? [...] wkałz teřz/ iż Oley okrztyony/ duchowne tżyni pomázanie/ to ieft/ Duchá łwiętego dáie *KrowObr* 81v, 81, 85; łwięty Duchu [...]. Tyś ieft Ciefzyćielem wiernych náżwan/ y Boskimes dárem miánowan/ [...] ogniem y wnąthrzny m pomázaniem/ łwiatłościá łáfkí pewną. *ArtKanc* H7.

Szereg: »krzyżmo to jest pomazanie« (1): Trzebá teřz pomázác tego ktory ieft okrztyony: áby przyiáwřzy krzyżmo/ to ieft pomázanie/ mogł być pomázáncem Bozym [!]/ y mieć w łobie łáfkę Chřiřtułowá. *WujNT* 429.

3. Zamazanie, zatarcie; zniszczenie (1) :

W przeciwstawieniu: »pomazanie ... poprawa« (1): nálařł tego [*Plato Dionizjusa tyrana*]/ iáko fáłszywie piśaną kłięgę/ kthora/ bárziew do końcá pomázania/ niřz poprawy potrzebowálá/ iż widział być rzecz niepodobną/ áby go od okrucieńłtwá [...] miał odwieść *GórńDworz* Kk6.

II. *Rzeczownik od „pomazać” i „pomazać się”*: *skalanie, pohańbienie siebie lub otoczenia przez popołnienie czegoś złego, niewłaściwego, hańbiącego; contaminatio Mącz, Calep, Cit; commaculatio*

Mącz; *inquinamentum, inquinatio, pollutio Cn (15)* : *KrowObr* 110; *Mącz* 203b, 439b; Czemu fie tego nie lękałz [*falszywy proroku*] że tę mární páłzczekę twoię obiecał Pan przez Proroká nátrzeć piołunem/ á żołąciá chce nápoić/ powiedáiąc iż od tákowych Prorokow wyfzło pomázanie ná wftyhkę zyemię. *RejPos* 189; *Calep* 251a.

pomazanie czyje, czego (2): Tenże Ezechiel iáwnie o tim imieniem Pańskim powiedał: Iż przydzie čás iż ia wyleię na was wodę czyftá á będyecie oczýscieni od wżego pomázania wáżego. *RejPos* 153v; *SkarŻyw* 31.

Wyrażenia: »dobrowolne cielesne pomazanie« = *samogwałt (1)*: (*nagł*) CVdzołstwo/ y wftyłki fpofołb nieczyftośći wczynkowej. (-) [...] Dobrowolne cíelefne pomázanie. *LatHar* 117.

»pomazanie nierządne« (1): pokłon bądź tobie nieśmiertelny y wftyehmocny Oycze/ yżeś mię [*tj. świętą Jagnieszkę*] przez fyna fwego z mocy niepobożney ręki wybáwił: y od pomázania nierządneho záchowałś dułżę y cíáło moie *SkarŻyw* 70.

Wyrażenie przyimkowe: »bez pomazania« (2): *BielKron* 67 *cf W przen*.

~ *Szereg*: »bez pomazania, w niewinności« (1): ktorzy [*zgrupadzeni wokół Baranka w wizji św. Jana*] cí fą/ [...] kthorzy fą niepomázani ná cielech fwoich [...]. á bez wżego pomázania w niewinności fwey závády ftali przed Máyeftatem Pańskim. *RejPos* 342v. ~

W przen (1) :

Wyrażenie: »bez pomazania ręku« = *nie skalawszy się zbrodnią (1)*: A gdy fie Dawid dowiedział iż Nábal vmárł/ rzekł: Pochwalon bądź Pan Bog że oddał złość Nábalowi w głowę iego bez pomázania ręku moich. *BielKron* 67.

a. *Sprofanowanie świętości [czego] (3)* : Ktoryby fie tak nie oczýścił/ á wftyedł do domu Bożego/ záginęła dułżá iego z ludu Bożego/ zá pomázanie mieyfćá fwiętego. *BielKron* 37.

Wyrażenie: »świętości pomazanie« (1): Profanatio – Świętołczy pomazanie. *Calep* 854b.

W przen (1) :

Wyrażenie: »pomazanie krwią« = *sprofanowanie przez zabójstwo (1)*: Kalkás kápłan powiedział od bogow/ iż ináčzey gniewu bołkiego nie vkroćimy/ iedno przez ofiárę tey ktora była przyczyną pomázania krwią kościoła Apolinowego [*tj. Poliksény, która była pośrednią przyczyną zamordowania Achillesa w świątyni*]. *BielKron* 60.

b. *Nieczystość rytualna (według przepisów prawa Starego Testamentu) (1)* : Ty [*Maryjo*] iako iedná znich miedzy nimi pokorną ftoifz: miedzy nieczyftymi/ iákobj nieczyfta: miedzy corkámi Iáwy/ iákobj zboleśćiá y pomazánim rodząca. *SkarŻyw* 112.

III. *To, co jest skutkiem lub służy do pomazania (11)* :

1. *Plama, zabrudzenie; pollutio Mącz; macula Calep (2)* : *Pollutio*, Pomázanie. *Mącz* 200a; *Calep* 626b.

2. *To, co służy do namaszczenia; chrisma Calep (9)* : *KrowObr* 84; Chryftufowé imię od pomázania rzeczóné ieft: bo Chryftus przetłumacza fye ná náłz ięzyk pomázaniec/ a chrifma pomázanié *BiałKat* 243v; *KuczbKat* 150 [2 r.]; *WujNT* 444.

Wyrażenie: »wonne pomazania« (1): [nikt nie będzie kupował] kupiey złotá y srebrá/ [...] także y cynámon/ y wśzytki wonne pomázania/ kádzidlá/ winá/ oliwy/ pśzenice/ y mąki iey/ bydłá/ owce *RejAp* 151.

Szereg: »krzyżmo, (albo) pomazanie« (2): iáko y on od niebieskiego Krzyżmá/ álbo pomázania/ Chriřtuřem był nazwany. *KarnNap* Cv; *Calep* [191]a.

Synonimy: **I.** *namazanie, natarcie, obmazanie; b.β. zest.:* »ostatnie pomazanie«: »olej święty«; **2.** *mianowanie, naznaczenie, poświęcenie, powołanie; II. oszkaradzenie, oszpecenie, pohańbienie, pokalanie, posromocenie, splugawienie, zabrukanie, zelżenie, zesromocenie, zhańbienie, zmaza, zmazanie; III.1. blak, flak, makuła, pstrociny, zabrukanie, zmaza; 2. balsam, krzyżmo, olej, oliwa.*

Cf **POMAZA, POMAZAĆ**

ZCh, SBu